

ป่วยเป็นเบาหวาน

- มันเกิดอาการหิว เหมือนมันจะช็อก เข้าที่นั่งสมาธิทันที •

ใช้เวลาเป็นหลาย ๆ ปีกว่าจะหาย ยาเป็นเครื่องช่วยนิดหน่อยแต่เรื่องสมาธิเป็นเรื่องสำคัญ ไปเป็นโรคเบาหวานกำเริบอยู่ที่กุฏิหลวงตาเบญญ วัดสระปทุม อากาศก็ร้อน มันเกิดอาการหิว เหมือนมันจะช็อก เข้าที่นั่งสมาธิทันที ตอนนั้นมันไปอยู่อย่างนั้น ไอ้หมอที่เราสนิทคุ้นเคยมันก็ไม่มี มันไม่มีที่พึ่งมันเลยต้องพึ่งตัวเอง พอนั่งสมาธิมันเจ็บได้สักครูหนึ่ง พอตื่นขึ้นมา รู้สึกว่าตัวเรานี้มันเบาสบายหมดทุกอย่าง เหงื่อที่มันไหลอย่างกับอาบน้ำมันก็หายไป แต่เมื่อมันแห้งไปแล้ว มันก็กลายเป็นสะเก็ดขาว ๆ เต็มไปหมด เอามือลูบอย่างนี้สะเก็ดน้ำตาลมันออกมาเต็มมือเลย รีบโทรศัพท์ไปบอกเขา เขาก็บอกว่า ตายแล้วหลวงพ่อบ้างเป็นเบาหวานแล้ว เขาก็โทรไปหาหมอ ตื่นเช้ามา เขาก็รีบส่งคนมาตรวจเลือด ผลปรากฏว่า น้ำตาลในเลือดขึ้นสูงถึง ๔๓๐ เขาก็ถามว่าคนไข้ช็อคหรือยัง วันนั้นหลวงพ่อก็ยังไปเทศน์ที่โรงพยาบาลสงฆ์

พอวันโรคหาย มาเป็นโรคกระเพาะลำไส้หลายปีเหมือนกัน มาว่างเว้นอยู่ที่ไม่เป็นโรคอะไรตั้งแต่ อายุ ๕๐-๖๕ ปี ตอนนี้สบายมากๆ พอเลย ๖๕ มาเป็นโรคเบาหวาน เดียวนี้ยังต่อสู้กับโรคเบาหวาน ก็ได้แต่ปลงอนิจจัง เวรเรากรรมเรามี เราได้ไปทรมานคนอื่น ทรมานสัตว์ เราจึงเป็นโรคเป็นภัย ยอมรับสภาพความเป็นจริงว่าเรามีกรรม

แสดงธรรมที่พุทธคยา ประเทศอินเดีย

- วิถีจิตสู่การตรัสรู้ของพระพุทธเจ้า •

แสดงวันที่ ๒๑ พฤศจิกายน ๒๕๓๘

ณ สถานที่แห่งนี้ สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าของเรา ภายหลังจากที่พระองค์ได้ทรงบำเพ็ญทุกรกิริยามาทุกแบบทุกรูป และได้ไปศึกษาในสำนักอาจารย์ต่าง ๆ สำนักอาจารย์ใด ฤๅษีตนใดที่มีชื่อเสียงโด่งดังและเก่งที่สุดในสมัยนั้น พระองค์ทรงไปศึกษาหมดทุกแห่ง จนจบหลักสูตรของคณาจารย์นั้น ๆ ซึ่งคณาจารย์สมัยนั้นนิยมการบำเพ็ญสมาธิเพื่อให้ได้ฌาน ได้อภิญญา คือบำเพ็ญสมาธิแบบฌานสมาบัติ มุ่งให้จิตสงบ นิ่ง รู้ ตื่น เบิกบาน อยู่ภายในจิตเพียงอย่างเดียว แล้วจุดมุ่งหมายของการปฏิบัติก็เพื่อสร้างชื่อเสียง เป็นอันว่าคณาจารย์หรือนักปฏิบัติในสมัยนั้นยังถูกโลกธรรมหรือเอาโลกธรรมเทิดไว้บนศีรษะ เพราะยังติดอยู่ในลาภ ยศ สรรเสริญ สุข การปฏิบัติก็มุ่งที่จะสร้างบารมีให้มีลูกศิษย์ลูกหามากมาย เป็นที่นิยมนับถือของปวงชนในยุคสมัยนั้น จึงอยู่ในลักษณะการปฏิบัติเพื่อแสวงหาลาภ ผล แสวงหาบารมี ไม่ได้มุ่งเพื่อความหลุดพ้นโดยตรง

แต่จะด้วยประการใดก็ตาม การปฏิบัติของท่านเหล่านั้นก็เป็นการสร้างบารมี เพราะความเข้าใจของคนในยุคนั้น ความสำเร็จที่เขาพึงประสงค์อยู่ตรงที่ว่า ในเมื่อปฏิบัติเคร่งครัด บำเพ็ญตบะแก่กล้า พระพรหม พระศิวะ พระนารายณ์ หรือพระเจ้าที่เขานับถือจะประทานพรให้เขาเป็นอย่างนั้นอย่างนี้ ซึ่งสุดแท้แต่เขาจะตั้งปณิธานความปรารถนาไว้อย่างไร ก็เป็นอันว่าการปฏิบัติก็เพื่อมุ่งลาภ ผล ชื่อเสียง ให้เป็นที่ประทับใจ

หลวงพ่อเทียน

ของคนในยุคนั้นสมัยนั้น การปฏิบัติของท่านเหล่านั้นจึงได้ชื่อว่าปฏิบัติเพื่อสร้างกิเลส เขาเอาโลภธรรม
เทิดไว้บนศีรษะ

แต่เมื่อสมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าของเราได้ทรงศึกษาในสำนักของคณาจารย์นั้น ๆ เข้าไปศึกษา
ในสำนักอาจารย์ใด อาจารย์นั้นก็หมดภูมิ คือหมดภูมิที่จะสอนพระองค์อีกต่อไป เช่นอย่างไรศึกษาในสำนัก
ของอาหารดาบส อุทกดาบส ก็สอนพระองค์ได้เพียงมาน ๔ คือ ปฐมมาน ทุตติยมาน ตติยมาน จตุตถมาน
เท่านั้น เมื่อถึงมานขั้นนี้แล้ว อาจารย์ทั้งสองก็บอกว่าหมดภูมิแล้ว ไม่มีอะไรจะสอนท่านอีกต่อไป ขอให้
ท่านอยู่ในสำนักเพื่อช่วยสั่งสอนประชาชนนอบรมศิษยานุศิษย์ต่อไปเถิด

เมื่อพระองค์ท่านได้พิจารณาโดยรอบคอบแล้ว คือพระองค์สังเกตอย่างนี้ ในขณะที่จิตของ
พระองค์อยู่ในสมาธิ มานขั้นที่ ๔ ร่างกายตัวตนหายไปหมด มีแต่จิตดวงเดียว นิ่ง สว่าง ลอยเด่นอยู่ใน
ท่ามกลางแห่งความว่าง แต่จิตอาศัยความสว่างเป็นอารมณ์ ความรู้สึกยินดีไม่มี ความรู้สึกยินร้ายไม่มี
คณาจารย์เหล่านั้นจึงถือว่าเขาหมดกิเลสแล้ว แต่เมื่อพระพุทธองค์ได้ไปศึกษาจนจบหลักสูตรของอาจารย์
ดังกล่าว ในขณะที่จิตอยู่ในสมาธิ มองหากิเลสตัวใดไม่มี เป็นจิตบริสุทธิ์สะอาดแท้จริง แต่ยังไม่เป็นอมตะ
เพราะเมื่อออกจากสมาธิมาแล้ว เมื่อตา หู จมูก ลิ้น กาย และใจ ได้สัมผัสกับรูป เสียง กลิ่น รส โผฏฐัพพะ
ธรรมารมณ์ ความยินดียินร้ายมันยังมีปรากฏอยู่ในจิต พระองค์จึงพิจารณาอย่างรอบคอบว่ามันยังไม่ถึงที่สุด
ถ้าหากว่าเราหมดกิเลสอย่างแท้จริง อยู่ในสมาธิเป็นอย่างไร กิเลสไม่มี เมื่อออกจากสมาธิแล้ว กิเลสก็ต้อง
หมดไป สิ่งที่สื่อแสดงให้เห็นพระองค์รู้ว่าพระองค์ยังมีกิเลสอยู่ก็คือ พระองค์ยังมีความยินดียินร้ายพอใจไม่พอใจ
แล้วก็ยังยึดมั่นอยู่ในสังขารร่างกายว่าเป็นเรา เป็นเขา เป็นของเรา ของเขา ดังนั้นพระองค์จึงตัดสิน
พระทัยอย่างแน่วแน่ว่ายังทรงไม่สำเร็จ

ภายหลังจากที่พระองค์ทรงรับหญาคา ๘ คำ ของโสถถียพราหมณ์ กุสะแปลว่าหญาคา คาแปลว่า
ข้อ ดิต มาตอนนี้พระองค์ทรงเอาหญาคา ๘ คำ มาขดเป็นบัลลังก์ประทับนั่ง มุ่งหน้าประพฤติปฏิบัติโดย

หลวงพ่อเทียน

ไม่มุ่งผลประโยชน์อันใดในด้านวัตถุธรรม มุ่งแต่เพียงจะดำเนินไปสู่การตรัสรู้ คือความหมดกิเลส สู่ความเป็นพระอรหันต์เท่านั้น จึงได้ชื่อว่าเอาโลกธรรม ๘ มารองนั่ง แทนที่จะเอาเทิดไว้บนศีรษะดังก่อน คราวนี้เอาโลกธรรมมารองนั่ง

พระองค์ประทับนั่งอย่างไร เราเคยเห็นพระพุทธรูปนั่งขัดสมาธิอย่างไร พระองค์ก็ประทับนั่งอย่างนั้น อันนี้ไม่ต้องอธิบาย ทีนี้เมื่อพระองค์ประทับนั่งขัดสมาธิเป็นที่เรียบร้อย พระองค์ตั้งกายให้ตรง ดำรงสติให้มั่น คือกำหนดรู้ที่จิตของพระองค์เพียงถ่ายเดียว ไม่ได้สนใจกับสิ่งใด ๆ แต่ในช่วงขณะจิตนั้นเอง พอพระองค์มาวิตกว่าเราจะเริ่มกันที่จุดไหน อติदारมณคืออารมณ์ในอดีตได้ผุดขึ้นมาในพระทัยของพระองค์ ทำให้พระองค์ทรงรำลึกถึงเมื่อสมัยยังเป็นพระกุมาร พระบิดาทำพิธีแรกนาขวัญ พระพี่เลี้ยงนางนมผูกพระอุ้งให้บรรทมอยู่ใต้ต้นหว้า ในช่วงที่พี่เลี้ยงนางนมหรือคนทั้งหลายเขาเพลิดเพลินในการดูมหรสพ ดูพิธีแรกนาขวัญ พระองค์ถูกปล่อยให้บรรทมในพระอุ้งใต้ต้นหว้าแต่เดียวดาย

ณ โอกาสที่ว่างจากการคลุกคลีจากผู้คนนั่นเอง พระองค์ผู้เป็นพระกุมารน้อย ๆ ทรงวิตกถึงลมหายใจ กำหนดรู้ลมหายใจเป็นอารมณ์ นับว่าพระองค์ได้สำเร็จปฐมฌานตั้งแต่ยังทรงพระเยาว์ เมื่อพระองค์มารำลึกถึงที่ตรงนี้ พระองค์ก็ได้ความรู้ตัวขึ้นมาว่า จุดเริ่มของการปฏิบัติอยู่ที่ตรงนี้ คือเรากำหนดลมหายใจเป็นอารมณ์เพื่อกำหนดให้รู้ความเป็นจริงของร่างกาย แล้วพระองค์ก็มีพระสติกำหนดรู้ลมหายใจเข้า หายใจออก

วิธีการของพระองค์นั้น เพียงแต่มีพระสติกำหนดรู้ที่อยู่เท่านั้น แต่เพราะอาศัยที่กายกับจิตของพระองค์ยังมีความสัมพันธ์กันอยู่ เมื่อจิตอยู่ว่าง ๆ สิ่งที่จะปรากฏเด่นชัดก็คือลมหายใจ เพราะอาศัยที่พระองค์เคยบรรลุปฐมฌานมาแล้ว จิตของพระองค์จึงจับลมหายใจเข้า ลมหายใจออก แต่พระองค์เพียงมีพระสติกำหนดรู้ลมหายใจ ไม่ได้บังคับลมหายใจ ไม่ได้บังคับจิตให้สงบ ปล่อยไปตามธรรมชาติ แต่พระองค์กำหนดเอาพระสติอย่างเดียวที่จิต บางครั้งลมหายใจปรากฏว่าหยาบ คือหายใจแรงขึ้น พระองค์ก็ปล่อยไปตามธรรมชาติ ในบางครั้งลมหายใจค่อย ๆ ละเอียดยิ่ง ๆ คล้าย ๆ กับจะหยุดหายใจ พระองค์ก็กลัวว่ามันจะเลยเถิด เมื่อกระตุ้นเตือนจิตให้มีความหยาบขึ้น ลมหายใจก็เด่นชัดขึ้น เมื่อกำหนดรู้ลมหายใจอย่างไม่ลดละแล้ว พระองค์ไม่ได้นึกว่า ลมหายใจสั้น ลมหายใจยาว ลมหายใจหยาบ ลมหายใจละเอียด เพียงแต่กำหนดรู้เฉยอยู่เท่านั้น ปล่อยให้ทุกสิ่งทุกอย่างเป็นไปตามธรรมชาติของจิต เมื่อหนัก ๆ เข้า จิตยึดลมหายใจอย่างเหนียวแน่น ในบางครั้งพระองค์จะมองเห็นลมหายใจวิ่งออกวิ่งเข้าเป็นท่อยาว สว่างเหมือนหลอดไฟนีออน หนัก ๆ เข้า พอจิตสงบละเอียดไปในระหว่างอุปจารสมาธิ จิตของพระองค์วิ่งเข้าไปสว่างนิ่งอยู่ในท่ามกลางของร่างกาย ไปรวมตัวอยู่ในท่ามกลางระหว่างทรวงอก ความสว่างไสวแผ่ซ่านออกมาทั่วร่างกาย พระองค์มีความรู้สึกประหนึ่งว่าความสว่างได้ครอบคลุมพระกายของพระองค์อยู่ ในช่วงนั้น พระองค์เกิดความรู้ความเห็น เห็นอาการ ๓๒ ที่เรายึดมาเป็นบทสวดมนต์ในปัจจุบันนี้

อะยัง โข เม กาโย

กายของเรานี้แล

อุทัง ปาทะตะลา

เบื้องบนแต่พื้นเท้าขึ้นมา

อะโห เกสมะตตะกา

เบื้องต่ำแต่ปลายผมลงไป

ตะจะปะริยันโต

ปุโร นานันปะการัสสะ อะสุจิโน

อัติถิ อิมัสมิง กาเย

เกสา คือผมทั้งหลาย

นะชา คือเล็บทั้งหลาย

ตะโจ คือหนัง

นะหารู คือเอ็นทั้งหลาย

อัญญิมิญชัง เยื่อในกระดูก

หะทะยัง หัวใจ

กิโละมะกัง พังผืด

ปัปผาสัง ปอด

อันตะคุณัง ไล้เนื้อ

กะรีลลัง อาหารเก่า

ปีตตัง น้ำดี

ปุพโพ น้ำเหลือง

เสโท น้ำเหลือง

อัสสุ น้ำตา

เชโพ น้ำลาย

ละลิกา น้ำไขข้อ

เอวะมะยัง เม กาโย

อุทถัง ปาทะตะลา

อะโร เกสะมัตตะกา

ตะจะปะริยันโต

ปุโร นานันปะการัสสะ อะสุจิโน

มีหนังหุ้มอยู่เป็นที่สุตรอบ

เต็มไปด้วยของไม่สะอาดมีประการต่าง ๆ

มีอยู่ในกายนี้

โลมา คือขนทั้งหลาย

ทันตา คือฟันทั้งหลาย

มังสัง คือเนื้อ

อัญญิ คือกระดูกทั้งหลาย

วิกัง ม้าม

ยะกะนัง ตับ

ปีหะกัง ไต

อันตัง ไล้ใหญ่

อุทะริยัง อาหารใหม่

มัตตะเก มัตตะลุงคัง เยื่อในสมอง

เสมหัง น้ำเลือด

โลหิตัง น้ำเลือด

เมโท น้ำมันชั้น

วะสา น้ำมันเหลว

สิงฆานิกา น้ำมูก

มุตตัง น้ำมูตร

กายของเรามีอย่างนี้

เบื่องบนแต่พื้นเท้าขึ้นมา

เบื่องต่ำแต่ปลายผมลงไป

มีหนังหุ้มอยู่เป็นที่สุตรอบ

เต็มไปด้วยของไม่สะอาดมีประการต่าง ๆ อย่างนี้แล

ความรู้อันนี้พระพุทธองค์ได้รู้เห็นก่อนการตรัสรู้ แล้วกลายเป็นกายคตาสติสูตร ที่เราปฏิบัติยึดเป็นแนวทางแห่งการพิจารณาอสุภกรรมฐาน เมื่อจิตของพระพุทธองค์ไปสงบนิ่งสว่างอยู่ในท่ามกลางของร่างกาย ทำให้พระองค์รู้ความเป็นจริงของร่างกายทั้งหมดในขณะจิตเดียว คือพระองค์มองเห็นหัวใจกำลังเต้น ฉิดโลहितไปเลี้ยงส่วนต่าง ๆ ของร่างกาย มองเห็นปอดกำลังสูดอากาศเข้าไปเลี้ยงร่างกาย มองเห็นตับกำลังแยกเก็บอาหารส่วนละเอียดไว้ไปเลี้ยงร่างกาย มองเห็นตับอ่อนกำลังทำหน้าที่ช่วยย่อยอาหารและนำเอากรดมาช่วยย่อยอาหาร ทำให้สุขภาพร่างกายแข็งแรงสมบูรณ์ พระองค์รู้ทั่วถ้วนหมดทุกสิ่งทุกอย่างใน

หลวงพ่อ

หลวงพ่อนมัสการต้นโพธิ์ศรีสุราษฎร์ ที่ประเทศอินเดีย

ขณะจิตเดียว แล้วพระจิตของพระองค์ก็วิตรอกอยู่กับสิ่งเหล่านี้ กำหนดรู้อยู่กับสิ่งเหล่านี้จนกระทั่งจิตละเอียดลงไป ๆ ภายจางหายไป ยิ่งเหลือแต่จิตนิ่ง สว่าง รู้ ตื่น เบิกบาน เพียงอย่างเดียวเท่านั้น ในจักรวาลนี้รู้สึกว่ามีแต่จิตของพระองค์ดวงเดียวเท่านั้นสว่างไสวอยู่

ในตอนนี่จิตของพระองค์เป็นพุทธะ ผู้รู้ ผู้ตื่น ผู้เบิกบาน จิตเป็น **อตฺตาทิปะ** มีตนเป็นเกาะ เป็น **อตฺตสรณ** มีตนเป็นที่ระลึก คือระลึกอยู่ที่ตน รู้อยู่ที่จิต **อตฺตาทิ อตฺตโน นาโถ** จิตมีตนเป็นตนของตน เมื่อจิตของพระองค์ไปดำรงอยู่ในสมาธิขั้นจตุตถฌานนานพอสมควร ต่อไปนี้จะได้ลำดับองค์ฌาน

ปฐมฌาน มีวิตก วิจารณ์ ปีติ สุข เอกัคคตา วิตรก หมายถึง จิตไปรู้อยู่กับสิ่ง ๆ หนึ่ง หรือบางทีรู้เฉพาะในจิตเพียงอย่างเดียวแล้วก็มีปีติ มีความสุข มีความเป็นหนึ่ง คือจิตรู้อยู่ที่จิต อันนี้เป็นปฐมฌาน

หลวงพ่อจรัญ ฐิตธมฺม

ทุตติยฌาน จิตไม่ได้ยึดสิ่งรู้ แต่รู้อยู่ที่ตัวเอง แต่ก็ยังรู้สึกว่ามีปิติ มีสุข แล้วก็มีเอกัคคตา

เมื่อจิตสงบละเอียดลงไป ปล่อยวางปิติ ยังเหลือแต่ความสุขก็อยู่ในฌานที่ ๓ ตอนนี้จะรู้สึกว่าการละเอียด ค่อย ๆ จางไป แต่ยังไม่ปรากฏอยู่ จิตจะเสวยสุขในปิติอย่างล้นพ้น ซึ่งจะหาความสุขใดเปรียบเทียบไม่ได้

แล้วในที่สุดกายก็หายไป ความสุขก็พลอยหายไปด้วย ยังเหลือแต่จิตนิ่งสว่างไสวอยู่อย่างนั้น จิตเป็นหนึ่งคือ **เอกัคคตา** แล้วก็ เป็นกลางโดยเที่ยงธรรม ซึ่งเรียกว่า **อุเบกขา** ขออย่าอีกทีหนึ่งว่า

ฌานที่ ๑ ประกอบไปด้วยองค์ ๕ คือ วิตก วิจารณ์ ปิติ สุข เอกัคคตา

ฌานที่ ๒ ประกอบไปด้วยองค์ ๓ คือ ปิติ สุข เอกัคคตา

ฌานที่ ๓ ประกอบไปด้วยองค์ ๒ คือ สุข กับเอกัคคตา

ฌานที่ ๔ ประกอบไปด้วยองค์ ๒ คือ เอกัคคตา กับอุเบกขา

เป็นอันว่าในช่วงนั้นจิตของพระองค์ดำรงอยู่ในจุดตถฌาน เมื่อเข้าถึงจุดตถฌานแล้ว แทนที่จะก้าวหน้าไปอากาศานัญญาตนะ วิญญาณัญญาตนะ อากิญจัญญาตนะ เนวสัญญานาสัญญาตนะ แต่พอขยับจะเคลื่อนจากฌานที่ ๔ วกเข้าไปสู่สัญญาเวทียตนิโรธ คือเข้านิโรธสมาบัติ จิตอยู่ในนิโรธสมาบัติดับความสว่าง จิตรู้อยู่ในจิตอย่างละเอียด สัญญาเวทนาดับไปหมด แต่ก็ยังมีเหลือรู้อยู่เพียงนิดเดียวเท่านั้น สัญญาเวทียตนิโรธเป็นฐานสร้างพลังจิต คือพลังสมาธิ พลังสติปัญญา เพื่อเตรียมก้าวขึ้นไปสู่ภูมิธรรมชั้นโลกุตระ

เมื่อจิตของพระองค์ดำรงอยู่ในสัญญาเวทียตนิโรธ สร้างพลังเพียงพอแล้ว จิตเบ่งบานออกมาอีกทีหนึ่งสามารถแผ่รัศมีสว่างไสวครอบคลุมจักรวาลทั้งหมด ไม่มีสิ่งใดจะปิดบังจิตดวงนี้ พระจันทร์ พระอาทิตย์ แม้จะส่องแสงลงมาสู่โลก ก็ส่องไม่ได้เฉพาะที่ไม่มีสิ่งกำบัง แต่จิตของพระพุทธองค์นั้นส่องสว่างไปทั่วหมดทุกหนทุกแห่ง ไม่มีสิ่งกำบัง ไม่มีอะไรที่จะปิดบังดวงจิตดวงนี้ได้ มองทะลุจนกระทั่งบาดาลถึงพิภพพญานาค มองทะลุจนกระทั่งผืนแผ่นดิน พระองค์สามารถกำหนดความหนาของแผ่นดินได้ ๘๘,๐๐๐ โยชน์ ในช่วงนั้นทำให้พระองค์ตรัสรู้เป็นโลกวิทู ผู้รู้แจ้งโลก

โลก ตามความหมายในทางธรรมะ มีอยู่ ๓ โลก

ยมโลก ได้แก่ โลกเบื้องต่ำ คือต่ำกว่าภูมิมนุษย์และภูมิสัตว์เดรัจฉานลงไป ได้แก่ภพของภูตผีปีศาจ เปรต อสุรกาย สัตว์นรก อันนั้นเรียกว่า ยมโลก

มनुสสโลก ได้แก่ แดนเป็นที่อยู่ของมนุษย์และสัตว์ผู้มีความมีใจ

เทวโลก ได้แก่ แดนเป็นที่อยู่ของเทวดา ตั้งแต่เทวดาชั้นจาตุมุ สูงสุดจนกระทั่งพรหมโลกชั้นอกนิษฐาพรหม

พระองค์รู้พร้อมในขณะที่จิตเดียว ทั้งยมโลก มनुสสโลก เทวโลก แล้วเกิดความรู้ต่อไปอีก ทำไมสัตว์ทั้งหลายจึงมีประเภทต่าง ๆ กัน อันนี้พระองค์ยังไม่ได้คิดเช่นนั้น เป็นแต่มองเห็นความแตกต่างของสัตว์และมนุษย์ เทวดา อินทร์ พรหม ยม ยักษ์ ภูตผีปีศาจ เปรต อสุรกายทั้งหลายเท่านั้น แล้วก็รู้กฎของกรรม

หลวงพ่อเทียน

เป็นสิ่งจำแนกสัตว์ให้มีประเภทต่าง ๆ รู้กิเลสคืออวิชชาที่เป็นเหตุเป็นปัจจัยให้สัตว์ทั้งหลายต้องทำกรรม แต่ในขณะที่รู้นั้น พระองค์รู้นิ่งอยู่เฉย ๆ ทรงรู้จนกระทั่งเหตุ รู้ทั้งปัจจัย รู้ความเป็นไปของมวลหมู่สัตว์ทั้งหลายในจักรวาลนี้ แต่จิตดวงนี้คิดไม่เป็น พูดไม่เป็น ลึกแต่ว่ารู้ ลึกแต่ว่าเห็น รู้เห็นแล้วก็สามารถบันทึกข้อมูลต่าง ๆ เอาไว้พร้อมหมดทั้งเรื่องของปุพเพนิวาสานุสสติญาณ จุตูปปาตญาณ อาสวักขยญาณ บันทึกไว้พร้อมไม่มีขาดตกบกพร่อง ตามนิสัยของพระสัมพันธัญญ์

อันนี้เป็นการตรัสรู้ของพระองค์ พระพุทธองค์ตรัสรู้ในขณะที่จิตไม่มีร่างกายตัวตน ซึ่งแม้ไม่มีร่างกายตัวตน จิตสามารถรู้เห็นทุกสิ่งทุกอย่างได้ แต่ว่าพูดไม่เป็น คิดไม่เป็น ทำไมจึงเป็นเช่นนั้น จิตของเราจะคิดได้ต่อเมื่อยังสัมพันธ์อยู่กับร่างกาย เมื่อแยกจากร่างกายออกไปแล้วไม่มีเครื่องมือจึงคิดไม่เป็น ความคิดมันเกิดจากประสาทสมอง จิตไม่มีร่างกายตัวตน ไม่มีรูป ไม่มีร่าง จึงไม่มีมันสมองที่จะใช้ความคิด เพราะฉะนั้นรู้เห็นอะไรก็ได้แต่นิ่ง แต่สามารถบันทึกข้อมูลต่าง ๆ ไว้พร้อมหมดไม่มีขาดตกบกพร่อง

เมื่อพระองค์ได้ตรัสรู้เป็นโลกวิทูละเอียดถึถ้วนดีแล้ว จิตของพระองค์ถอนจากสมาธิขั้นนี้มา พอมารู้สึกว่ามีกาย ตอนนี้ได้เครื่องมือแล้ว จิตของพระองค์จึงมาพิจารณาทบทวนถึงสิ่งที่รู้เห็นนั้นซ้ำอีกทีหนึ่ง เรียกว่าเจริญวิปัสสนา ทรงพิจารณาเรื่องปุพเพนิวาสานุสสติญาณ การระลึกชาติหนหลังได้ ตั้งแต่ชาติหนึ่งชาติสอง ชาติร้อย ชาติพัน ชาติหมื่น ชาติแสน ชาติล้าน... ไม่มีที่สิ้นสุด ว่าพระองค์เคยเกิดเป็นอะไรมาบ้างกว่าจะได้มาถึงการตรัสรู้

นอกจากพระองค์จะรู้เรื่องของพระองค์เองแล้ว ยังสามารถรู้เรื่องของคนอื่นสัตว์อื่นได้ด้วย ว่ามวลสัตว์ทั้งหลายในจักรวาลนี้ได้เกิดมาแล้วกี่ภพกี่ชาติ เคยเป็นอะไรมาบ้าง อันนี้ความรู้เรื่องปุพเพนิวาสานุสสติญาณ จิตของพระองค์คิดพิจารณาเรื่องปุพเพนิวาสานุสสติญาณในปฐมยาม และในมัชฌิมยามพระองค์ได้พิจารณาเรื่องการจุติและเกิดของสัตว์ทั้งหลาย จุติก็คือตาย เกิดก็คือเกิดนั่นแหละ ทำไมสัตว์ทั้งหลายจึงมีประเภทต่าง ๆ กัน อะไรเป็นเหตุ อะไรเป็นปัจจัย เพราะกรรมเป็นเหตุเป็นปัจจัย จึงเป็นสุภชาติขึ้นมาว่า **กมฺมํ สุตเต วิภชฺชติ** กรรมย่อมจำแนกสัตว์ให้มีประเภทต่าง ๆ กัน เกิดขึ้นตั้งแต่ในสมัยนั้น เพราะฉะนั้นเมื่อพระองค์มาสอนธรรมแก่มวลสัตว์ทั้งหลาย พระองค์จึงสอนให้พิจารณากรรมเป็นส่วนใหญ่ว่า เรามีกรรมเป็นของ ๆ ตน มีกรรมเป็นผู้ให้ผล มีกรรมเป็นแดนเกิด มีกรรมเป็นผู้ติดตาม มีกรรมเป็นที่พึ่งพาอาศัย กฎของกรรมนี้เกิดจากการทำกรรมพูด โดยอาศัยความคิดเป็นผู้ตั้งเจตนาว่าจะทำอะไรจะทำอะไรจะคิด ในเมื่อทำอะไรลงไปโดยเจตนา สิ่งนั้นสำเร็จเป็นกรรม เรื่องนี้พระองค์พิจารณาจบลงในมัชฌิมยาม

แล้วก็ทรงคำนึงต่อไปอีกว่า อะไรเป็นเหตุ เป็นปัจจัยให้สัตว์ทั้งหลายต้องทำกรรม ก็มาได้ความเป็นภาษา สมมติบัญญัติว่าเพราะอวิชชาความรู้ไม่จริง ความรู้ไม่จริงนี้เป็นเหตุให้สัตว์ทั้งหลายทำกรรมตามที่ตนเข้าใจว่ามันถูกต้อง แต่สิ่งที่สัตว์เข้าใจและมีความเห็นว่าถูกต้องนั้น บางอย่างมันก็ถูกต้องตามใจของตนเอง แต่ขัดกับกฎธรรมชาติ บางอย่างมันก็ถูกต้องตามใจของตนเอง และถูกกับกฎธรรมชาติ ดังนั้นสัตว์ทั้งหลายผู้รู้ไม่จริง จึงทำกรรมดีทำกรรมชั่วคละเคล้ากันไป หมายถึงทำกรรมที่เป็นบาป ทำกรรมที่เป็นบุญ ทำกรรมที่เป็นชั่ว ทำกรรมที่ดี ภาษาบาลีว่า กุศลกรรมคือกรรมดี อกุศลกรรมคือกรรมชั่ว ทำไปตามความเข้าใจของตนเอง ในเมื่อทำแล้วก็ย่อมได้รับผลของกรรม ได้รับผลของกรรมแล้วก็ต้องเกิดอีก เกิดมาอีกก็ต้องอาศัยกิเลสคือ